

φιλοκαλικά σταχυολογήματα

...διαβάζω...άκούω...καταγράφω

30

2020.6

"ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν τά ἐκ φιλομαθείας συνενεγκεῖν εὐρήματα" (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας)

ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ

«Ὡ εὐτυχισμένη ζωὴ! Ὡ ἅγιος θάνατος!»

Γρηγόριος Θεολόγος¹

«...Τώρα μία εἶναι ἡ φροντίδα μας,
ἡ ἐκδημία, γιὰ τὴν ὁποία μαζεύομε
τὰ πράγματά μας καὶ ἐτοιμαζόμεθα»

ὁ ἴδιος²

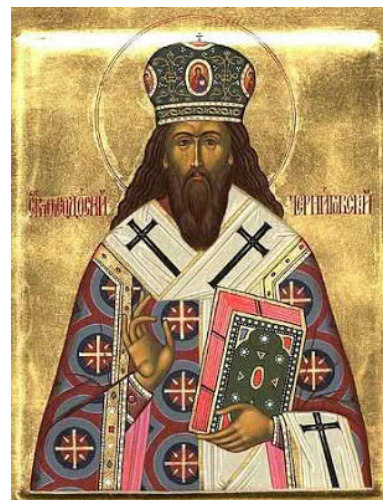
Ἡ ἐπίγεια ζωὴ μας εἶναι προετοιμασία γιὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ, δρόμος καὶ προθάλαμος γιὰ τὴν αἰωνιότητα, λένε οἱ ἅγιοί μας· καὶ αὐτὴ ἡ προετοιμασία τελειώνει μὲ τὸ θάνατο!

Ἡ ἁγία Ἐκκλησία ὡστόσο, μὲ τὴν τέλεση μνημοσύνων, συνοδεύει τοὺς κεκοιμημένους ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτὴ, προσφέροντας μιὰ κάποια παραμυθία ἀνάλογα μὲ τὴν δεκτικότητα τοῦ ἀποθανόντος. Ἡ σπουδαιότητα τῆς μνημονεύσεως στὴ Θεία Λειτουργία καὶ ἡ δύναμη τῶν προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας φαίνονται καὶ ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο περιστατικό.

¹ Ἐπιτάφιος 99. ΕΠΕ 11, 238.

² Ἐπιστ. ρξη' ΕΠΕ 7, 284.

Ὁ ἅγιος Θεοδόσιος ἐπίσκοπος Τσέρνικωφ³ εἶχε κοιμηθεῖ τό 1696. Δύο ἀκριβῶς αἰῶνες ἀργότερα (1896) ἔγινε τό ἄνοιγμα τῶν λειψάνων ἀπό τόν φημισμένο ἱερομόναχο καί στάρετς Ἀλέξιο⁴. Ἀποκαμωμένος ἀπό τήν κοπιαστική ἐργασία ὁ στάρετς κάθησε παράμερα κοντά στό λείψανο καί τοῦ φάνηκε ὅτι τόν πῆρε γιά λίγο ὁ ὕπνος. Εἶδε τότε μπροστά του τόν κεκοιμημένο ἱεράρχη ἅγιο Θεοδόσιο ὁ ὁποῖος εἶπε τοῦ εἶπε:

— Σ' εὐχαριστῶ, πάτερ, γιατί ἐργάστηκες γιά μένα. Θά σέ παρακαλοῦσα, ὅταν τελεῖς τή Λειτουργία, νά μνημονεύεις τούς γονεῖς μου.

Καί ἔδωσε τά ὀνόματά τους: Πρεσβύτερος Νικήτας καί Μαρία.

— Καί πῶς συμβαίνει, ἕνας ἅγιος ἱεράρχης, νά ζητᾶς προσευχές ἀπό μᾶς, ὅταν ἐσύ στέκεσαι στό θρόνο τῶν Οὐρανῶν καί σκορπίζεις στό λαό τά ἐλέη τοῦ Θεοῦ; ρώτησε ὁ ἱερέας.

— Αὐτό εἶναι ἀλήθεια, ἀπάντησε ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος. Ἀλλά ἡ προσφορά στή Θεία Λειτουργία εἶναι πιό δυνατή ἀπό τίς προσευχές μου.⁵

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει θεσπίσει νά γίνονται μνημόσυνα γιά τούς κεκοιμημένους στή διάρκεια ὅλου τοῦ ἔτους. Ἰδιαίτερα ὅμως γίνεται μνημόνευση ὅλων τῶν κεκοιμημένων – γνωστών καί ἀγνώστων, αὐτῶν πού ἀπέθαναν στή θάλασσα, στά ὄρη, στους κρημούς καί δέν ἀξιώθηκαν μνημοσύνου – στά δύο Ψυχασάββατα: τό Σάββατο πρό τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀπόκρεω καί τό Σάββατο πρό τῆς Πεντηκοστῆς. Ὅπως τό λέει ἡ λέξη, τά μνημόσυνα γίνονται τά Σάββατα, ἢ κάποια ἀπό τίς ὑπόλοιπες μέρες τῆς ἐβδομάδος, καθώς οἱ Κυριακές, εἶναι μέρες χαρμόσυνες, τῆς Ἀναστάσεως.⁶

³ Ἡ μνήμη του στίς 5 Φεβρουαρίου.

⁴ Ὁ στάρετς Ἀλέξιος τοῦ Ἐρημητηρίου Goloseyevsky κοιμήθηκε τό 1916.

⁵ Man of God, Saint John of Shanghai & San Francisco, 1995, 144.

⁶ **Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ**, Περί τῶν ἁγίων Νηστειῶν, PG 95, 69 ΕΠΕ 8, 461-463: *Τό ἅγιο Πνεῦμα νομοθετώντας μέσω τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Λόγου... [διέταξε] νά τελοῦμε κάθε Σάββατο προσφορά ὑπέρ τῶν ἁγίων πού ἔχουν κοιμηθεῖ ἀπό αἰώνων*. **Ἀθανάσιος Πάριος**, Δήλωσις τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει ταραχῶν ἀληθείας, 1988, 119: *ἀνοίκειον καί ἀμαρτωῶδες τοῦτο ποιεῖν τῇ Κυριακῇ*. **Μακάριος Κορίνθου**, Δήλωσις... ὅπ.παρ., 67: *«Τίς ἡ ἀνάγκη, ὦ καλοί Πατέρες, νά παραδράμητε ὅλας τάς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, καί νά ἐκλέξητε τήν Κυριακήν, ἀπό τήν ὁποῖαν τά τυπικά ἐμποδίζουσι τά νεκρικά μνημόσυνα; Ἐγώ οὐδέποτε ἔπραξα εἰς τήν ἐπαρχίαν μου, ἀλλ' οὐδέ εἶδον ποτέ τοιαῦτα. Διά τοῦτο ἔχετε με παρητημένον Οὐδέποτε γάρ θέλω παραβῆ τά διατάξεις τῶν Πατέρων*. **Νεκταρίου Πενταπόλεως**, Περί ἀθανασίας ψυχῆς καί ἱερῶν

Ἐναν καιρό ἦταν ἀρρώστια στήν Ἀλεξάνδρεια καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων (+620) πήγαινε μόνος του καί ἐπισκεπτόταν τούς ἀσθενεῖς. Θέλοντας νά ἔχει ὑπενθύμιση καί σκέψη τοῦ δικοῦ του θανάτου, ἐνταφίαζε τούς νεκρούς καί ἔκανε μνημόσυνα γιά τήν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τους, λέγοντας ὅτι οἱ κεκοιμημένοι βρίσκουν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν τους ἀπό αὐτά. «Ἐγώ ἔμαθα τοῦτο στήν πράξη,» ἔλεγε. Γιά νά πείσει δέ τούς πιστούς ἀκόμη περισσότερο τούς διηγήθηκε τό ἐξῆς περιστατικό.

— Πρὶν ἀπό λίγο χρόνο αἰχμαλωτίσθηκε ἀπό τούς Πέρσες κάποιος Κύπριος μαζί μέ ἄλλους, κι ἀφοῦ μεταφέρθηκαν στήν Περσία κλείστηκαν στή φυλακή τή λεγόμενη «Λήθη». Μερικοὶ λοιπόν πού δραπετεύσαν ἀπό ἐκεῖ κι ἦρθαν στήν Κύπρο, εἶπαν στοὺς γονεῖς τοῦ ἀνθρώπου ὅταν ρωτήθηκαν, ὅτι πέθανε, κι ὅτι «ἐμεῖς μέ τά ἴδια μας τά χέρια τόν θάψαμε». Μά ἦταν ἄλλος πού τόν ἔμοιαζε ἀπαράλλαχτα Μετά ἀπό τέσσερα χρόνια ἦρθε ἐκεῖνος στήν Κύπρο ξεφεύγοντας ἀπό τούς Πέρσες καί τότε τοῦ εἶπαν οἱ συγγενεῖς του, «ἐμεῖς ἀκούσαμε πῶς πέθανες καί σοῦ κάναμε καί τά μνημόσυνά σου τρεῖς φορές τό χρόνο». Ὅταν τᾶκουσε ἐκεῖνος ἐξεπλάγη καί τούς βεβαίωσε μέ ὄρκο πῶς τίς τρεῖς αὐτές μέρες ἐρχόταν ἕνας ἀσπροφόρος σάν τόν ἥλιο καί τοῦ ἔλυνε τά σίδερα «καί κινούμην ὅλη τή μέρα καί κανένας δέν μέ ἀναγνώριζε καί τήν ἄλλη μέρα βρισκόμουν πάλι νά φορῶ τά σίδερα».

Αὐτά ἔλεγε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης γιά νά δείξει πῶς βρίσκουν ἄνεση ἀπό τίς λειτουργίες καί τά μνημόσυνα οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν. Μέ τέτοια διηγήματα ἔκανε ὁ ἅγιος πολλούς νά δίδουν χάριν ἐλεημοσύνης τά ὑπάρχοντά τους γιά μνημόνευση τῶν γνωστῶν τους.⁷

μνημοσύνων, Ρηγόπ., 1973, 114-5: «Ἐν Σαββάτῳ δέ τήν τῶν ψυχῶν μνεῖαν ποιούμεθα., ὃ δὴ καί ἐπὶ πᾶν κεκράτηκε γίνεσθαι Σάββατον».

⁷ Λεοντίου Νεαπόλεως, *Βίος Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος*, κεφ. 24, Λευκωσία 1988, 85-87.

Άπό τά μνημόσυνα ώφελούονται ὄχι μόνο οί κεκοιμημένοι ἀλλά καί οί τελοῦντες αὐτά, πράγμα πού φαίνεται καί ἀπό τό παρακάτω περιστατικό.

Ὁ Ρώσος ιερέας π. Ἀλέξιος Ἰωάννωφ συνάντησε κάποτε μιά εὐλαβή γυναίκα στήν πόλη Ρίγκα στό Πσκόβ, ἡ ὁποία τοῦ ζήτησε νά κάνει τρισάγιο γιά τόν πνευματικό της πατέρα ἀρχιμανδρίτη Γαβριήλ (κοιμήθηκε τό 1915, διπλανή φωτογραφία).⁸ Ὁ π. Ἀλέξιος περνοῦσε δύσκολες μέρες τότε καί ἡ καρδιά του ἦταν πολύ βαριά. Ἐνῶ ἔκανε τό τρισάγιο ἔνοιωσε νά τοῦ φεύγει τό βάρος θαυματουργικά. Αἰσθάνθηκε ἀπερίγραπτη χαρά. Ξαφνιασμένος ἀπό τό γεγονός - αὐτή τήν ὀλοφάνερη παρουσία τῆς θείας χάριτος - ρώτησε τή γυναίκα νά τοῦ πει ποιός ἦταν ὁ πνευματικός της πατέρας, ὁ ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ. Τοῦ ἀπάντησε πώς ἦταν ἕνας ἅγιος ἄνθρωπος πού ζοῦσε στήν περιοχή τοῦ Πσκόβ. Εἶχε ἡ ἴδια κληρονομήσει ἀπό κεῖνον ἕνα σταυρό. Ἡ γυναίκα δώρησε τό σταυρό αὐτό στόν π. Ἀλέξιο καί κείνος δέν τόν ἀποχωρίστηκε ποτέ μέχρι τόν θάνατό του.

νὰ μᾶς ἀνάβουε κανένα κερι

Ὁ Φώτης Κόντογλου, στό διήγημά του *Γιάννης ὁ Βλογημένος*, ἀναφέρεται στόν Ἅγιο Βασίλειο καί τό πέρασμά του ἀπό κάποιο ἀφιλόξενο χωριό:

Μιά μέρα ἔφευγε ὁ ἅγιος ἀπὸ ἕνα τέτοιο ἄσπλαχνο χωριό, καί πέρασε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο, κ' εἶδε τὰ κιβούρια πὼς ἦτανε ρημαγμένα, οἱ ταφόπετρες σπασμένες κι ἀναποδογυρισμένες, καί τὰ νιόσκαφτα μνήματα εἶτανε σκαλισμένα ἀπὸ τὰ τσακάλια. Σάν ἅγιος πού εἶτανε ἄκουσε πὼς μιλοῦσανε οἱ πεθαμένοι καί λέγανε: «Τὸν καιρὸ πού εἴμαστε στὸν ἀπάνω κόσμο, δουλέψαμε, βασανιστήκαμε, κι ἀφήσαμε πίσω μας παιδιὰ κ' ἐγγόνια νὰ μᾶς ἀνάβουε κανένα κερι, νὰ μᾶς καίγουνε λίγο λιβάνι μὰ δὲν βλέπουμε τίποτα, μήτε παπᾶ στό κεφάλι μας νὰ μᾶς διαβάσει παραστάσιμο,⁹ μήτε κόλλυβα, παρὰ σὰν νὰ μὴν ἀφήσαμε πίσω μας κανέναν». Κι ὁ ἅγιος Βασίλης στενοχωρήθηκε κ' εἶπε: «Τοῦτοι οἱ χωριάτες οὔτε σέ ζωντανὸ δὲ δίνουνε βοήθεια,

⁸ Τό περιστατικό ἀναφέρεται στό βιβλίο πού ἔχει γραφεῖ γιά τόν π. Γαβριήλ: Κολμογκόρωφ, *Γέροντας Γαβριήλ ὁ ἀναχωρητής* 1998, σελίδα 15.

⁹ *Παραστάσιμο*: τό Τρισάγιο, ἡ ἐπιμνημόσυνη ἀκολουθία γιά τούς κεκοιμημένους (παλαιότερα). Μέ τήν ἔννοια ὅτι 'παρίστανται', 'παραστέκονται' οἱ τελοῦντες τό μνημόσυνο, ὅπως ἡ παρουσία σέ μιά τελετή ἢ ἀκόμη ὅταν εἶναι κάποιος νά *παρασταθεῖ* σέ μιά δίκη (Μαλάλας, *Χρονογραφία*, 10). Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (PG 99, 1737 A) ἀναφέρει ἀνάμεσα στά ἐπιτίμια τό «*παραστάσιμον μετὰ ξηροφαγίας*» (ὀρθοστασία μέ νηστεία). Οἱ Ρώσοι χρησιμοποιοῦν καί σήμερα τή λέξη ἀπό τήν ἑλληνική ρίζα της: «*παραστάς*».

οὔτε σὲ πεθαμένον», καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο, καὶ περπατοῦσε ὀλομόναχος μέσα στὰ παγωμένα χιόνια.¹⁰

ἐπέστρεψε τὴ λύρα!

Κάποτε στὸ Ἅγιον Ὄρος κοιμήθηκε ἓνας γέροντας καὶ μοίρασαν στοὺς πατέρες ἀπὸ μιά τούρκικη λύρα γιὰ νὰ κάνουν κομποσκοῖνι γιὰ τὸν κοιμηθέντα. «*Τὴν δουλεύεις τὴν Τούρκα;*» ρώτησε κάποιος ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς πού πῆραν τὴ λύρα. Ἐκεῖνος ὅμως ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος μὲ ἓναν ἀσθενῆ πού περιποιόταν καὶ ἐλέγχθηκε. Πῆρε λοιπὸν τὴ λύρα καὶ τὴν ἐπέστρεψε... Αὐτὴ ἡ λεπτότητα τῶν πατέρων μοιάζει σήμερα μακρινὸς ἀπόηχος παλαιῶν ἐποχῶν!¹¹

ἔβγαλε τὸ δόντι τοῦ ὀ εργολάβος

Κάποιος ἱερέας εἶχε ἀναλάβει νὰ κάνει σαρανταλείτουργο γιὰ ἓναν κοιμηθέντα, πολὺ εὐλαβὴ καὶ ἐνάρετο χριστιανό. Τὸν ἔπιασε ὅμως φοβερὸς πονόδοντος καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τελέσει τὴν τελευταία, 40ῆ λειτουργία.

Ξημερώματα τῆς 40ῆς μέρας σηκώθηκε ὁ γιὸς τοῦ κοιμηθέντος στὸ σπίτι του γιὰ νὰ προσευχηθεῖ, ἔχοντας ὅμως καὶ κάποιες ἀμφιβολίες ἂν ὠφελοῦν καθόλου τὰ σαρανταλείτουργα. Σὰ νὰ τὸν ἔπιασε ἓνας ἐλαφρὸς ὕπνος τότε καὶ εἶδε τὸν ἑαυτό του νὰ βρίσκεται σὲ μιά πεδιάδα μὲ εὐωδίες ἄρρητες καὶ ἓνα ἀπέραντο δάσος ἀπερίγραπτης ὁμορφιάς,

τέτοιας πού δὲν συγκρίνεται οὔτε ὑπάρχει ἀντίστοιχό της ἐδῶ. Σίγουρα αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ παράδεισος, σκέφθηκε, ποιά μακαριότητα καὶ εὐτυχία περιμένει αὐτοὺς πού ζοῦν ἐνάρετα. Βλέπει τότε αἴφνης καὶ τὸν πατέρα του ἐκεῖ, μέσα σὲ ἓνα περιβόλι ὑπερκόσμιο, μπροστὰ σὲ παλάτι πού ἄστραφτε ἀπὸ τὴ λαμπρότητα καὶ τὸ κάλλος. «*Πῶς ἦρθες ἐδῶ, τέκνο μου;*» ρώτησε ἐκεῖνος τὸν γιό του. «*Κι ἐγώ, πατέρα μου, ἀπορῶ πῶς βρέθηκα, γιατί βλέπω δὲν εἶμαι ἄξιος γι' αὐτὸ τὸν τόπο. Ἀλλά πές μου, πατέρα, ἐσύ πῶς βρίσκεσαι ἐδῶ καὶ τὸ παλάτι αὐτὸ τίνος εἶναι;*» Κι ἐκεῖνος, μὲ θεία φαιδρότητα στὸ πρόσωπο εἶπε: «*Ἡ ἄκρα συγκατάβαση τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, μὲ τίς πρεσβεῖες τῆς Θεοτόκου μὲ ἀξίωσαν νὰ κατασκηνώσω ἐδῶ.*

¹⁰ *Διηγήματα τῶν Χριστουγέννων*, ἐκδ. Ἀρμός, (1994), 102-107.

¹¹ *Ἀσκητική, ἀγιορειτική παράδοση*, 2011, 684-5.

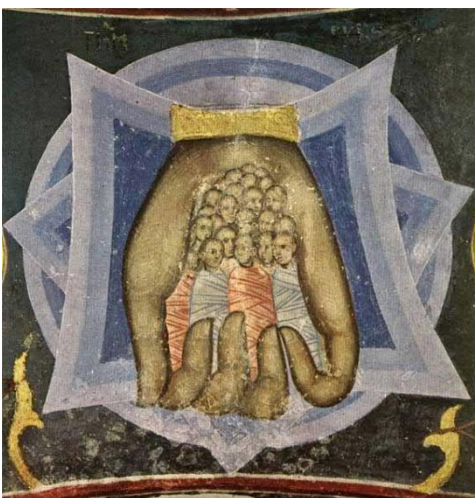
Καί θά εἶχα μπεῖ σήμερα στό παλάτι ἀλλά ὁ οἰκοδόμος ἔβγαλε τό δόντι του καί δέν τελείωσαν οἱ σαράντα μέρες πού χρειαζόταν γιά τίς ἐργασίες, γι' αὐτό θά μπῶ αὐριο!»¹²

ἀναχώρηση ἀπό τόν τόπο τῆς ἐξορίας

Μέ αὐτά τά λόγια ἀποχαιρέτησε τόν μαθητή του Ἐπιφάνιο ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ διά Χριστόν Σαλός, τίς τελευταῖες ὥρες του πρὶν φύγει ἀπό αὐτή τή ζωή:

«Παιδί μου, ἦρθε τό τέλος τῆς ζωῆς μου. Θά χωριστοῦμε σωματικά ὁ ἓνας ἀπ' τόν ἄλλον. Μὴν ἀθυμήσεις ὅμως! Πηγαίνω στόν κόσμο ἐκεῖνο τόν ἄφθαρτο. Εἶναι μεγάλη εὐλογία νά φύγουμε ἀπ' αὐτή τή ζωή. Τί σχέση ἔχουμε ἐμεῖς μ' αὐτόν τόν μάταιο κόσμο; Δέν πλασθήκαμε γιά νά ζοῦμε ἐδῶ παντοτεινά, ἀλλά μόνο γιά ν' ἀγωνισθοῦμε καί νά γυρίσουμε πάλι στόν τόπο μας. Ἐδῶ δέν ἔχουμε τίποτε δικό μας. Αὐτός ὁ κόσμος εἶναι πικρός, γιατί εἶναι γεμάτος ἀπό πονηρούς δαίμονες, οἱ ὁποῖοι, καθὼς ἀνακατεύονται μέ τούς ἀνθρώπους, παρασύρουν πολλούς καί τούς ρίχνουν στήν κόλαση. Ὁ ἄλλος ὅμως κόσμος, ὅπου ἐπιθυμῶ νά πορευθῶ, ἔχει τά Χερουβεὶμ καί τά Σεραφεὶμ. Ἐκεῖ φῶς αἰώνιο, ἡ δόξα τῆς ἁγίας Τριάδος, πού λάμπει μέ φῶς ἀσύγκριτο καί διαυγέστατο...».¹³

«Δικαίων ψυχαῖεν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανοφ
(Σοφ. Σολ. 3:1)

Ἐκδότης: Ἀρχιεπίσκοπος Γ.Ο.Χ. Ἀθηνῶν & πάσης Ἑλλάδος Μακάριος
Ἐπικοινωνία: archbishopmakarios@gmail.com

¹² Δανιήλ Κατουνακίωτου (Ἐπιστολή πρὸς λογοτέχνην Ἀλέξανδρον Μωραϊτίδην), *Πατρικαὶ Διδαχαί*, 1983, 215-218 (ἐλαφρὰ διασκευή).

¹³ Ὅσιος Ἀνδρέας ὁ διά Χριστόν Σαλός, *Παράκλητος*, 2005, 235-236.